

Anna Coetzee
Departement Afrikaans, Randse Afrikaanse Universiteit
Joan Kruger
New Media Publishing, Groenpunt

Die Afrikaanse verkleinwoord 1: 'n Morfo-semantiese grammatika

A B S T R A C T The Afrikaans diminutive 1: A morpho-semantic grammar. For decades linguists were intrigued by the phonological and semantic complexities of the Afrikaans diminutive. Since 1932, a monograph, a dissertation and several papers were devoted to aspects of this phenomenon. A description of the Dutch diminutive within a Cognitive Linguistic framework by Peter Bakema in 1998 though stressed the fact that much more research is needed on especially the semantic system of the many lexicalized Afrikaans diminutives and its productivity. In this paper it is shown that the four morphological variants [i] *-ie*, [pi] *-pie*, [ici] *-tjie* and [ci] *-tjie, -jie, -kie*, and also *-ies* are regularly distributed. On the other hand the diminutive displays an intricate semantic complexity as shown by the many semantic attributes of diminutives listed in previous writings. It is argued that because of the diminutive's productivity this complexity must also be describable within a natural system. A review of the interconnections between the functions of the diminutive is given and it is also highlighted that some of the functions are more prominent than others. This is set out in such a way that it may be included in either morphology or semantic courses.

Keywords: Afrikaans diminutive, semantics, morphology, cognitive linguistics

0. Inleidend

Die kompleksiteit van die Afrikaanse verkleinwoord of diminutief bied vir dekades al 'n uitdaging vir linguiste. Benewens dele in boeke, is daar selfs werke wat as geheel aan die Afrikaanse verkleinwoord gewy is. Reeds in 1932 skryf Hoge sy "Ondersoekings oor die gebruik van die verkleinwoord in Afrikaans". In 1940 verskyn Kempen se monografie Die verkleinwoord in Afrikaans, later saamgevat in Kempen (1969: 487-501). In 1967 voltooi Bresler 'n magisterverhandeling oor "Die ontwikkeling van die verkleinwoordjie in Afrikaans". In 1974 verskyn Schultink se artikel oor "Dubbeldiminutieven in het Afrikaans en transformeel-generative taalbeschrijving" en in 1976 skryf Visser oor "Gebruiksomstandighede van die verkleinwoord in Afrikaans". Jenkinson bespreek talle problematiese aspekte van die diminutief in sy twee in-

diepte artikels van 1986. Die meer resente navorsing van Ponelis (1988)¹ en Den Besten (2000) handel (soos Kloeke, 1950: 131-140) spesifiek oor die herkoms en historiese ontwikkeling van die klankvorm van die diminutief se suffiksvariante.

Resente linguistiese insigte soos dié van die Kognitiewe Linguistiek oor die niediskrete, graduele aard van talige verskynsels vanaf prototipiese fenomene tot by periferes binne 'n spesifieke talige subklas en die onderlinge verbande tussen die betrokke tipes, asook 'n hele tesis oor die diminutief in Nederlands deur Bakema (1998)² binne so 'n raamwerk, het ons egter laat beseef dat die laaste woord oor die Afrikaanse verkleinwoord nog lank nie gespreek is nie.

Soos die Nederlandse diminutiefsistees³, het die Afrikaanse sistees 'n komplekse vorm-betekenissitematiek. Hierdie sistematiek kan net beskryf word vanuit 'n sintese van die fonologie, morfologie en semantiek. Dié kompleksiteit hang ook saam net die feit dat alle woordsoorte in 'n meerdere en mindere mate by diminuering betrokke kan wees en dat vorme in verskillende registers ook verskillend kan wees.

Hier word, sover doenlik binne die bestek van 'n artikel, 'n morfo-semantiese grammatika van die Afrikaanse diminutiefsuffiks gegee.⁴ Die aard van die morfonologiese reëlmaat word eers aangetoon en daarna word 'n reliëf van die semantiese aspekte van die verkleiningsvorme, vanaf vorme wat primêr die semantiese aspek 'klein' het tot by vorme met 'n metasemantiese betekenistoepassing daarvan. Die eindelike doel hier is om aan te toon dat die betekenisbydrae van diminuering in Afrikaans 'n sistees van onderling verwante procédés toon.

Data uit vorige publikasies oor die verkleinwoord in Afrikaans word betrek, asook verkleinwoorde uit Afrikaanse woordeboeke (EWA, GW, HAT, NW, VAW, WAT, en WNT) Origens word daar gebruik gemaak van optekeninge, ook van vorminge uit alledaagse taalgebruik.

Hier word gepoog om die beskrywing van hierdie komplekse fenomeen so sistematies te gee dat dit binne 'n morfologie- of semantiekleergang bruikbaar kan wees.

1. Variante of allomorfe van die diminutiefsuffiks

Die diminutiefsuffiks is vormlik die kompleksste affiks in Afrikaans omdat daar 'n hele aantal allomorfe of variante voorkom. Kempen (vgl. Kempen 1969: 487-488) gee reeds 'n beskrywing van die reëlmatige voorkoms van die ses skrifvariante, *-ie*, *-jie*, *-tjie*, *-etjie*, *-pie* en *-kie*, by nomina, en hy noem ook dat *-ies*, *-jies*, *-tjies*, *-etjies* en *-pies* volgens dieselfde reëls by adverbiala gevoeg word.

Die morfonologiese sistees van die voorkoms van die variante van die Afrikaanse diminutiefsuffiks by nomina is in De Bruto & Wissing (1974: 88-92) in 'n geformaliseerde Transformasioneel-

1 Ponelis se bevindinge is ook saamgevat in Ponelis (1990: 160-163), *Historiese Klankleer van Afrikaans*, asook in Ponelis (1993: 160-163), *The Development of Afrikaans*.

2 Bakema wy 'n hele afdeling oor "Het verkleinwoord in andere talen" (1998: 193-223). Ten opsigte van die diminutief in Afrikaans verwys Bakema egter net op p. 139 (onvolledig) na Kempen (1940: 14).

3 Kempen (1977: 499) wys daarop dat die "hoofsake van die Afrikaanse diminueringstelsel" uit die Nederlands behou is. 'n Vergelyking tussen die Afrikaanse en Nederlandse diminutiefvorme en die gebruike daarvan sal 'n interessante aparte stuk navorsing kan wees. Uit gegewens in Bakema (1998) is dit duidelik dat daar steeds baie ooreenkomste is, maar ook 'n uiteenbeweeg in spesifieke opsigte was.

4 In 'n opvolgartikel sal die rol van die diminutief by woordvorming, en veral by termskepping, spesifiek onder die loep kom.

Generatiewe Fonologiese reël vasglê.⁵ Daarin word aangetoon dat die "vier morfeme (of fonologiese weergawes)" van die diminutiefsuffiks op 'n voorspelbare wyse met nomina verbind volgens die klank- en klemstruktuur van die ongediminueerde korrelaat.

Die reëlmaat op grond van die fonologiese struktuur van die ongediminueerde nominale korrelate word hieronder in Tabel 1 weergegee. Daarna word die reëlmaat van die diminutiefsuffiks by ander woordsoorte en subgroepe in Tabele 2, 3 en 4 gegee.⁶

Tabel 1: Nomina

Variant	Morfologiese konteks	Voorbeelde
(i) [i] <i>-ie</i>	Na al die niesonorante konsonante, behalwe [t]; dus na [p f s k x] ⁷	slaappoppie, stoffie, massie, rekkie, gesiggie
(ii) [pi] <i>-pie</i>	i Na [m] voorafgegaan deur 'n lang vokaal of diftong ii Na [m] voorafgegaan deur 'n kort onbeklemtoonde vokaal	i naampie, roompie, duimpie, vakuumpie, riempie, rympie ii dermpie [dɛrɪmpɪ], palmpie [palɒmpɪ], CD ROMpie
(iii) [ici] <i>-etjie</i>	Na alle sonorante konsonante (dus [m n ŋ l r]) voorafgegaan deur 'n kort beklemtoonde vokaal ⁸)	kommetjie, mannetjie, ringetjie, ingangetjie, oorbelletjie, wioletjie, narretjie
(iv) [ci] <i>-jie</i> , <i>-kie</i> , <i>-tjie</i>	In alle gevalle wat nie hierbo ingesluit is nie; dus woorde wat eindig op i [t]; ii [n l r] voorafgegaan deur 'n lang vokaal of diftong; iii [n ŋ l r] voorafgegaan deur 'n kort onbeklemtoonde vokaal; iv vokale en diftonge; v Woorde op <i>-ien</i> en <i>-oen</i> (vgl. vn. 8).	i hoedjie, bootjie, motjie, petjie ii maantjie, steeltjie, paartjie, leuntjie, seintjie, pyntjie, tuintjie iii Karentjie, beloning – beloninkie, voëltjie [fo:əlci], reddertjie, iv a'tjie, [be:] b'tjie, ma'tjie, banjo'tjie, mini'tjie, buitjie, rytjie, plooitjie, laaitjie. Genominaliseerde adjektiewe: mooietjie, slimmetjie, luetjie v masjientjie, mandolientjie, pampoentjie, skerpioentjie, stoeltjie

- Hierdie reël, wat reeds in Wissing (1972: 80-91) beredeneer en saamgestel is, word nie hier in sy geformaliseerde vorm weergegee nie. Dit is in 'n effe gewysigde vorm ook opgeneem en uiteengesit in Coetzee (1992[1985]: 79-80). Van Schoor (1983: 388-391) se beskrywing van die diminutief, met fonetiese weergawes van die variante, kom in wese ook hiermee ooreen.
- Hier word nie aandag aan dialektiese uitspraakvorme gegee nie. 'n Uitspraakvorm soos [tʃi] is bloot 'n sosiolinguistiese streeksvorm van die algemener vorm. Stamwysigings soos in *vat*–*vaatjie* asook die gebruik van oorgangsklanke en ander stamwysigings soos in [bat]–[bajci], val ook buite die bestek van hierdie bydrae.
- Wissing & De Bruto noem *robbetjie* en *ribbetjie* as uitsonderings. Die rede kan moontlik gesoek word in die feit dat die laaste konsonant by hierdie twee woorde, soos ook by *klub*, nie heeltemal stemloos uitgespreek word soos in byvoorbeeld [kap] nie.
- Woorde wat op woorde wat op *-ien* en *-oen* eindig vorm 'n subgroep wat *-tjie* [ci] as diminutiefsuffiks neem. Enkele woorde eindigend op *-iel* en *-oel* soos *siel*, *reptiel*, *doel*, *smoel*, *gevoel* en *poel* kan die gewone *-etjie* [ici] as verkleiningsuitgang neem, maar ook *-tjie* [ci]. (Vgl. Wissing & De Bruto, 1974: 94, en Kempen, 1976: 487, in dié verband.)

Tabel 2: deverbiaal, de-adjektiewies en de-adverbiaal

[i], [ci]	i Deverbiale nomina	i dutjie, praatjie, lopies, slapies, pruimpies, herkoutjies, rasië (voor intervarsities), vrytjies. Meerfunksionele stamme: draaitjies, snytjies, (saam)rytjies, stampies, stootjies, happies, slukkies
[i], [ci]	ii De-adjektiewiese nomina	ii liefies, groentjies, nuuttjies, kleintjies, (haar) outjies; 'n dubbeltjies (ou munt), 'n bloutjies loop, Sneeuwitjies
[is]/[cis]/[pis]	iii Deadverbiale en de-adjektiewiese adverbiale	iii dalkies, netnoumaartjies, ampertjies, drogies, liefies, saggies, skelmpies, suuttjies, effentjies, mooitjies, fraaitjies

Tabel 3: Ander woordsoorte en subgroepe

Woordsoort/subgroepe	Voorbeelde
Telwoorde/getalle	op my eentjies; ons tweetjies, drietjies, viertjies (gemeensaamheid); druk 'n drietjies, slaan 'n sessies; duisendstetjies
Voegwoorde; voorsetsels	Net geleentheidskeppings: <i>toetjies, maartjies, vantjies</i>
Voornaamwoorde	Net geleentheidskeppings: arme ekketjies; "ditjies en datjies en wie weet watjies" ietsies, dietjies, hierdietjies, daardietjies
Uitroepes: [i] en [ies]	aardetjies! maggies! wraggies! gonnattjies, jetetjies
Emotiewe vokatiwes	liefies, skatjies. Nie volgens gewone reëlmaat: skatties, lammies, mannie, seunies, doggies, jongies
Name en benaminge: i Manlik-vroulik: ii Emotief by reduksiestamme ⁹ iii Gediminueerde reduksievorme van name	i Chris–Chrissies, Ryk–Rykies, Leon–Leonies ii Swannies, Potties, ou Potties (persoon), Potties (plek), kammies, Souties, Kakies iii Kan varieer: Annie, Antjies; Danies, Daantjies, Sannies, Santjies, Santies
Verskil in betekenis	mannetjies, poliesmantjies; kraletjies, kraaltjies

Tabel 4: 'Mamma-baba'-register: geleentheidsvorme

[is] -ies	i Massanaamwoorde	i melkies, sandjies, kossies, watertjies, poefies
[i], [is]	ii Ander geleentheidsvormings	ii nammies ('n nammies), skoemies, potties, hannies, swieties, siekies, moegies, slapies (ww.), doedies (ww.)

⁹ Vgl. Combrink (1990: 73-74) vir "reduksie-plus-kombinasie" of reduksie-afleidings.

Die tabelle hierbo toon dat die voorkoms van die onderskeie diminutiefsuffikse amper volledig voorspelbaar is. Dit is net in die geval van ongeleksikaliseerde liefdesname en reduksie-ervorminge van name en benaminge waar die diminutiefsuffiks soms van die gewone reëlmaat verskil. Behalwe dié wat adverbiaal gebruik word en *-ies* as suffiks neem (onder in Tabel 2), en die emotiewe vorme in 'mammataal', is alle diminutiewe nomina.¹⁰

Saam met hierdie vormlike reëlmaat het diminutiewe egter 'n verwickelde polisemiese semantiese sisteem.

2 Polisemie en produktiwiteit by diminutiewe

Vir dekades het taalkundiges inventarise opgestel vir die polisemiese waardes van die Afrikaanse diminutief. Kempen (1969: 492-493) skryf byvoorbeeld: "Wat die betekenisleer betref, dien die diminutief veral ter regstreekse aanduiding of ter (be)geleiding van 'n gevoel van kleinheid, geringheid, onbeduidendheid, beskeidenheid, vertroulikheid, simpatie, liefkosing en vreugde – almal nou-verwante begrippe – en soms word dit eufemisties en minagkend aangewend." Kempen vat dié waardes soos volg saam: "In die kern van die saak het die diminutief in Afrikaans net drie grondwaardes: (1) kleinheid, (2) amelioratiewe gevoelswaarde en (3) pejoratiewe waardes, en alle skakerings kan hieronder tuisgebring word."

Uit sy optekeninge uit 30 Afrikaanse literêre werke en op grond van Hoge (1932) onderskei Kempen (1969: 493-496) fynere onderskeidings by dié groepe, soos in die enkele voorbeelde hieronder:

- i Aanduiding van die allerfynste besonderhede: elke *gleufie* en *skrefie*
Kleinheid en figuurlike gebruik saam: *skoffie* van 'n nuwe lewe
- ii Gunstige en ongunstige gevoelswaardes:
Lig-spottend, maar nie onsimpatiek nie: Mamma se soet *seuntjie*
Selfbejammering: sy armsalige ou *pondokkie*
Geringstelling/verbloeming van belangrikheid: 'n *noodleuentjie*, 'n *koffietjie*
Bewondering: pure ramkat van 'n *knapie*
- iii Wantrouigheid: daardie rondkykerige *ogies*
Weemoedstemming: die enigste ou *kolletjie* vuil water
Afsku en afkeer: 'n gemaakte *glimlaggie*

Aansluitend hierby gee Van Schoor (1983: 250) ses onderskeidings:

- i Liefde en vertroeteling: *hartjie*, *liefie*, *skattie*, *my kindjie*, *mamsie*, *my tuintjie*, *huisie*, *Fordjie*
- ii Beskeidenheid: ons *strewetjies* en *wensies*, *my plasia*
- iii Gemoedelikheid en behaaglikheid: die *sonnetjie*, die *reëntjie*
- iv Soort verdoeseling vir iets onaangenaams: die *wintertjie*
- v Neerhaling en minagting: 'n *klerkie*, 'n egoïs se *liefdetjie*
- vi Betekenisonderskeiding: *kop* teenoor *koppie*, *neef* teenoor *nefie*, *pak* teenoor *pakkie*

Jenkinson (1986a: 53) gee byvoorbeeld onder andere die polisemiese waardes van *mammetjie*: Agensvormer sonder geslag soos in *verkleurmanmetjie* (daar is nie 'n *verkleurwyfie nie); saakvormer soos in *middelmannetjie* (middelrif in 'n grondpad); kontrasterend met *wyfie*, soos

¹⁰ Diminuering het waarskynlik aanvanklik net nominaal voorgekom en die domein later na ander woordsoorte toe uitgebrei (vgl. Bakema, 1998: 68).

in *leeumannejie*; affektiewe vorm as aanspreekvorm vir eggenoot; pejoratief as aanduiding van iemand wat te groot is vir sy skoene; en 'n klein persoon.

Só is daar in baie gevalle 'n mate van idiosinkrasie in die verhouding tussen die ongediminueerde basisse en hulle diminutiewe. Aangesien die diminutief een van die produktiefste procédés in Afrikaans is (vgl. o.a. Kempen, 1969: 501, en Schultink, 1974: 108), moet daar egter wel vir die taalgebruiker logiese verbande bestaan tussen diminutiewe en hulle polisemiese moontlikhede om so 'n procédé kreatief en produktief te kan gebruik. Schultink (1979[1961]: 51) skryf byvoorbeeld oor produktiwiteit: "Onder produktiwiteit als morfologies fenomeen verstaan we dan de voor taalgebruikers bestaande mogelijkheid door middel van het morfologisch procédé dat aan de vorm-betekenis-correspondentie van sommige van hun bekende woorden ten grondslag ligt, onopzettelijk een in principe niet telbaar aantal nieuwe formaties te vormen." (Vgl. ook Aronoff, 1976: 45) oor produktiwiteit en semantiese koherensie.)

Taalgebruikers kan met ander woorde veralgemenings maak uit die gegewe tot hulle beskikking en die betekenisstematiek van bestaande vorminge aktiveer wanneer hulle nuwes vorm of moet interpreteer. Hulle moet dus bewus daarvan dat die betekenismoment 'klein' met die diminutiefsuffiks korrespondeer, maar dat metaforiese, metonimiese en ander diverse betekenis-toepassings ook afgelei kan word. Dit hou in dat taalgebruikers die polisemiese aspekte by diminutiewe kan aktiveer en ook binne konteks kan interpreteer. (Vgl. Bakema, 1998: 25, in dié verband.)

Die diminutiefsuffiks is nie heeltemal uniek as dit om 'n mate van polisemie van die betekenis-toepassings gaan nie. By afleidings en komposita is daar in iedere geval allerlei verhoudings tussen die dele moontlik en vorminge moet deur 'n taalgebruiker sintakties geparafraseer kan word vir begrip. Dit is vroeër reeds in verskeie buitelandse publikasies binne 'n generatiewe benadering aangetoon en is ten opsigte van Afrikaans veral deur Senekal, Ponelis en De Klerk (1972, hoofstuk 4) uiteengesit. Ter illustrasie word die eenvoudige voorbeeld van die uiters produktiewe persoonsvormer *-er* hieronder gegee:

Pretorianer: iemand wat in Pretoria woon
dagloner: iemand wat sy loon daaglik ontvang
skrywer: iemand wat bv. boeke skryf
tiener: iemand in sy/haar tienerjare
sestiger: iemand in sy/haar sestigerjare
iemand wat tot 'n spesifieke groep skrywers behoort

As gevolg van die besondere reëlmatigheid en produktiwiteit van die Afrikaanse diminutiefsuffiks en die polisemiese aard van diminutiewe, was dit in die verlede vir taalkundiges ook belangrik of diminueëring as fleksie of afleiding beskryf moes word. 'n Groot deel van Jenkinson (1986b) word byvoorbeeld aan dié beskouinge en moontlikhede gewy. Die vele semantiese aspekte van diminutiewe toon egter dat dié "klaargeërfde" indeling vir Afrikaans "oninsiggewend" is (vgl. Combrink, 1974: 30).

In sy tesis oor die verkleinwoord in Nederlands ondervang Bakema (1998) die polisemiese aspekte soos hierbo genoem asook die problematiek oor die kategorisering van die grammatikale

10 Diminueëring het waarskynlik aanvanklik net nominaal voorgekom en die domein later na ander woordsoorte toe uitgebrei (vgl. Bakema, 1998: 68).

aard van die diminutiefsuffiks binne 'n kognitief-linguistiese raamwerk. Hieronder word Bakema se verhelderende insigte ook vir die beskrywing van die Afrikaanse diminutiefsisteem gevolg.¹¹

3. Die stuktuur van die semantiese funksies van die diminutief

Bakema (1998: 84-99) beskryf die semantiese verhoudings tussen die funksies van die diminutief só dat die struktuur en polisemie van verkleinwoorde voldoende reliëf verkry. Die verbande tussen die onderling samehangende funksies word uitgelig en daar word aangetoon dat sommige funksies prominenter as andere is. Daar word ook aangetoon dat konteks 'n groot rol speel en dat die funksies van verskillende diminutiewe daarom nie in waterdigte kompartemente af te baken is nie.

Bakema bespreek dié samehang onder die hoofde **sentrale, entiteitsvormende, evaluerende** en **metasemantiese betekenistoepassings** van die diminutief en toon die onderlinge verbande aan.

Hierdie samehang word dit in Figuur 1 hieronder saamgevat.

3.1 Sentrale betekenistoepassing van die diminutief: 'klein'

Tot die semantiese kern van die diminutief behoort vorminge waarin die betekenismoment of sentrale nuanse 'klein' uitgedruk word. Op grond van die referensiële aard van dié diminutiewe, kan hierdie kern-tipe in twee tipes ingedeel word, naamlik die **diminuërendes** en **ekspliserendes** (Bakema, 1998: 85).

3.1.1 Primêr diminuerende nuanses

Primêr het die diminutiefsuffiks 'n verkleinende denotasionele waarde; daar word verwys na 'n verkleinde eksemplaar soos 'n *bankie, stoeltjie, skermpie, kamertjie* en *meisietjie*. Hierdie 'kleinheid' kan binne verskillende dimensies soos ruimte, tyd, intensiteit en leeftyd uitgedruk word. Jenkinson (1986b: 95) gee 'n hele lys voorbeelde van hierdie moontlikhede soos in 'n *kort strepie, 'n klein matjie, 'n jong bulletjie, 'n flou liggie*, en so meer.

3.1.2 Primêr ekspliserende diminutiewe

By ekpliserende diminutiewe is die gebruik van die suffiks volgens Bakema in 'n sekere sin toutologies aangesien die verkleinwoord en sy ongelede korrelaat dieselfde referent het. Die ongelede korrelaat en die diminutiefvorm verwys egter nie na heeltemal dieselfde referent nie. Dit gaan om referente wat primêr klein is in vergelyking met die mens en wat net met *klein* verder omskryf word. Vir Nederlands noem Bakema onder andere *madeliefie, ysblokkie, vanieljestokkies* en *beskuitjie*. Vir Afrikaans sal dit dan dimunitiefvorme van primêr klein referente wees, soos (*hand*)*tertjie, beskuitjie, (soet)koekie, ysblokkies, skaappootjies* (gereg) wat nie dieselfde is as 'n tert, beskuit, 'n koek, 'n ysblok of skaappote is nie. 'n *Koekie* is byvoorbeeld nie sommeer meer 'n *koek* wat klein is nie.

3.1.3 'n Tweede dimensie

Letterlike en figuurlike betekenistoepassing

Op 'n tweede dimense kan by die sentrale nuanses onderskei word tussen letterlike en figuurlike

¹¹ Hier word nie ingegaan op die vele ooreenkomste en verskille tussen die diminutiefvorme in Nederlands en Afrikaans nie. Dit sal 'n aparte stuk navorsing verg. Alhoewel daar 'n uiteenbeweeg in verskeie opsigte is, kan Bakema se basiese struktuurbeskrywing steeds op Afrikaans van toepassing gemaak word.

betekenistoepassing van die betekenismoment 'klein' (Bakema, 1998: 86). Woorde soos *geboutjie* en *bankie* het die gemeenskaplike betekenismoment 'ruimtelik klein'. Dié onderskeiding kan metafories toegepas word en die betekenis 'kort van duur' kry. By die primêr diminuerendes sal daar dan vorme wees soos 'n *klein rukkjie* en 'n *kort reisie*. By die ekspliserende betekenistoepassing sal daar dan diminutiewe wees soos 'n *minuutjie*, 'n *oomblikkie*, 'n *daggie*, 'n *aandjie*, 'n *koffietjie* en 'n *wyntjie*. As iemand vir 'n koffietjie of 'n wyntjie genooi word, beteken dit vir 'n kort rukkjie; nie vir 'n hele aand nie.

'n Ander metaforiese betekenistoepassing

'n Ander metaforiese toepassing kan lei tot die disintensiverende nuanse 'van geringe hewigheid' soos die gediminueerde *soentjie*, *drukkie*, *reënbuitjie*, *motreëntjie* en die ekspliserende verkleinwoorde soos *briesie*, *vliesie*, (*rekenaar/ertappel*)*skyfie* en *skuimpie*.

Metonimiese oordrag

Ten slottte kan metonimiese oordrag voorkom soos by *renostertjie*, *tiertjie*, *katjie*, *hondjie*, *eendjie* en *voëltjie* wat 'n kleintjie van daardie dier' beteken. 'Ons het hondjies' beteken in dié sin byvoorbeeld dat ons hond kleintjies het. Soortgelyke ekspliserende verkleinwoorde is byvoorbeeld *vulletjie*, *welpie*, *kalfie*, *kuikentjie* en *lammetjie*, met die betekenisaspek van die basiswoord 'n kleintjie van 'n dier', waar die kleinheid net onderstreep word.

Die primêre betekenisnuanses kan kortliks soos hieronder in Tabel 5 saamgevat word.

Tabel 5

Dimensie	Diminuërend	Ekspliserend
Ruimtelik 'klein'	geboutjie lessenaartjie	knippie (sout) (hand)tertjie
Temporeel 'kort'	rukkie besoekie	minuutjie tydjie
Intensiteit 'hewig'/'geringe hewigheid'	drukkie, soentjie reënbuitjie	briesie skuimpe
Leeftyd 'jonk'	katjie renostertjie	kalfie welpie

3.2 Entiteitsvormende en evaluerende nuanses

Op 'n volgende vlak onderskei Bakema (1998: 87-88) tussen **entiteitsvormende** en **evaluerende nuanses** by diminutiewe.

3.2.1 Entiteitsvormende nuanses

By hierdie tipe verwys die ongelede korrelaat na 'n bepaalde stof of massa, terwyl die korresponderende verkleinwoord verwys na 'n bepaalde *entiteit* wat uit die stof bestaan. By entiteitsvormende diminutiewe word 'n entiteit dus uit 'n ongedifferensieerde massa afgesonder.

Bakema maak hier onderskeid tussen **partitiewe nuanses** by denominale diminutiewe en **konkretiserende nuanses** by niedenominale diminutiewe.

(i) Partitiewe entiteitsvormende nuanses

By partitiewe betekenistoepassing by denominale diminutiewe soos byvoorbeeld *bier–biertjie*, *drank–drankie*, *glas–glasie*, *blik–blikkie*, *gebak–gebakkie*, *wyn–wyntjie*, *drank–drankie*, *rek–rekkie*, *papier–papiertjie*, *glas–glasie*, *stof–stoffie*, *lap–lappie*, *grond–grondjie* (plasie), *gras–grassie*, *yster–ystertjie* en *hout–houtjie* gaan dit nie om 'n groot en klein eksemplaar nie. Die ongelede korrelaat verwys na 'n bepaalde stof, 'n ongedifferesieerde massa, terwyl die verkleinwoord 'n entiteit bestaande uit daardie stof aandui, dit konkretiseer en individualiseer. Die entiteit is in alle gevalle ook klein. 'n *Wyntjie* is nie 'n vat wyn nie; dit kan 'n klein glasie wyn wees. Daar is 'n metonimiese, partitiewe verhouding tussen die ongelede korrelaat en die verkleinwoord, vandaar die benaming partitiewe diminutiewe.

(ii) Konkretiserende entiteitsvormende nuanses

Konkretiserende nuanses kom by niedenominale diminutiewe voor. Vir Afrikaans kan entiteitsvorming net by enkele de-adjektiewiese diminutiewe voorkom soos in *Sneeuwitjie* (iemand wat 'sneeuwit' is), *groentjie* (iemand wat 'groen' is), *nuutjie* (iets wat nuut is), *kleintjie* (iets of iemand wat klein is), (haar) *outjie* ('n ou wat aan haar behoort); 'n *dubbeltjie* (ou munt).¹²

Entiteitsvorming kom in Afrikaans egter ook voor by die diminutiewe van genominaliseerde adjektiewe, soos 'n *groenetjie*, *leliketjie*, *mooietjie*, *slimmetjie*, *dommetjie*, *luietjie*, *vuiletjie*, *skonetjie*, en so meer. Die verklaring wat Jenkinson (1986a: 28) met verwysing na Ponelis (1979: 570) vir die nominalisering van hierdie tipe gee, bevestig hulle entiteitsvormende karakter: 'n *rooi motor* – 'n *rooie* – *die rooi een* – *die rooi enetjie* – *die rooietjie*.

3.2.2 Evaluerende betekenistoepassing

Op konnotasionele vlak kan diminutiewe verskillende evaluerende aspekte vertoon (vgl. Bakema, 1998: 89-90). Bakema deel hierdie evaluerende nuanses in onder **depresiërend**, **appresiërend**, **relativerend** en **approsimerend**.

(i) Depresiërende betekenismomente

'n *Novelletjie*, 'n ou *storiëttjie*, die *taaltjie* en 'n (*skryf*)*styltjie*, het die depresiërende betekenismoment van 'gering, onbeduidend'. Dit beteken nie klein in omvang nie, maar dat dit byvoorbeeld 'n waardelose inhoud het. Deur die gebruik van verkleiningsvorme van name kan minagting ten opsigte van 'n persoon ook uitgedruk word, soos in *die ou Careltjie*.

By skeldwoorde is verkleinwoorde voor die hand liggend want daarin kom die aspek van 'gering, onbeduidend' juis tot uitdrukking, soos in *daardie mannetjie*, *kêreltjie*, *ventjie*, *meneertjie*, *kapokhaantjie* en *rammetjie-uitnek*. Bakema maak heelwat gewag daarvan dat depresiërende diminutiewe ook soms ten opsigte van vroue gebruik word, soos in *die manne en een of ander vrouttjie*, *die nonnetjie*, 'n *skooljuffrouttjie*, *onderwyseressie*, *verpleegstertjie*, (*vroulike*) *advokaattjie* of *doktertjie*.

¹² Nederlands het veel meer van hierdie deadjektiewiese nomina. Afrikaans se verlies aan hierdie vorme word ondervang deur die genominaliseerde vorme.

(ii) Appresierende betekenistoepassing

Diminutiewe kan ook by uitstek positiewe waarderende toepassing kry. Die diminutief onderstreep dan die aangenaamheid, teerheid, smaaklikheid, aantreklikheid, en so meer, van die referent. Daar dit dikwels ook om 'n referent gaan wat wel klein is, val die waarderende funksie van die diminutief met kleinheid saam. By die gewone diminutiewe soos *bokkie* en *duifie* en die ekspliserendes soos *kuikentjie* en *kalfie*, kan die 'klein is mooi'-metafoor 'n rol speel. In ekspliserende vorme soos 'n *beskuitjie* en 'n *wyntjie* is daar ook appresierende nuanses, soos dat dit smaaklik of gesellig is.

In sommige gevalle gaan die appresierende betekenismoment nie met kleinheid saam nie. By *ons sit lekker in die sonnetjie; my sustertjie vier vandag haar sestiende verjaarsdag* en *ek drink 'n lekker koppietjie koffie* is daar geen betekenismoment 'klein' teenwoordig nie. Die sonnetjie is nie kleiner as die son nie, my sustertjie nie kleiner as my suster nie, en die koppietjie is nie kleiner as 'n koppie nie. Die diminutief word hier gebruik om aangenaamheid, teerheid of smaaklikheid van die referent te beklemtoon. Dit is ook nie eksplisiterend nie aangesien die sonnetjie en my broertjie nie klein is ten opsigte van die mens nie.

Ander voorbeelde waar die diminutief primêr appresierend gebruik word, is:

Liggaamsdele: armpie, handjie, gesiggie, voetjie, lyfie

Liefdesname: my duifie, hartjie, skatjie, liefie, poppie, bokkie, mannie

Kosname: sousie, slaaitjie, poedinkie

Taalgebruikers het 'n natuurlike aanvoeling vir die appresierende waarde van die diminutief en gebruik dit voortdurend in nuwe vorminge.

(iii) Relativerende betekenismoment

Die relativerende betekenismoment kom na vore in eufemistiese diminutiewe soos *hoertjie*, *snolletjie* *plassie*, *puisie*, *sproetjie*, *maak 'n dampie* (gaan rook), 'n *regmakertjie*, *snapsie*, dit het 'n *kleurtjie*, *poefies*, 'n *wit leuentjie*, en vele meer, waarin die negatiewe referent van die basiswoord deur die diminutief versag word, teenoor depresiërendes waar die negatiewe waarde van die basiswoord versterk word.

(iv) Approksimerende betekenismoment

Verkleinwoorde soos *druppeltjie*, *knypie*, *lekseltjie*, *smeerseltjie*, *proeseltjie*, *skeppie* en *knippie* het die betekenis van 'min of meer 'n klein hoeveelheid, 'n bietjie'. Die diminutief het hier 'n approksimerende, benaderende waarde teenoor 'n kwantifiserende, hoeveelhedsnoemende aspek. Ook tydsaanduidende diminutiewe soos 'n *minuutjie* en 'n *kwartiertjie* noem 'n benadering van die tydsduur. Hulle kan ook relativerende betekenistoepassing hê: Het jy 'n *minuutjie*? Wil jy nie 'n *entjie* saamloop nie? Ek sal 'n *presentjie*, *blommetjie*, *poedinkie* saambring. Sulke diminutiewe kan ook approksimerende sowel as relativerende betekenistoepassing hê: Deur 'n verkleinwoord te gebruik relativeer die spreker die gewig van sy versoek en verklein sy eie belangrikheid.

Die evaluerendes kan soos volg saamgevat word:

Depresiërend: styltjie, taaltjie

Appresierend: broertjie, katjie

Approksimerend: minuutjie, daggie

Relativerend: hoertjie, onpresiesheidjie

3.3 Metasemantiese betekenistoepassings van diminutiewe

Die interessantste gebruik van die diminutief is waarskynlik dié waar die gediminueerde vorm 'n heel ander semantiese lading as die ongelede woord vertoon en waar daar duidelik metaforiese of metonimiese oordrag plaasgevind het. Bakema (1998: 94) skryf soos volg oor die metasemantiese toepassing van die diminutief: "In zulke gevallen spreek ik van een metasemantische toepassing, omdat het verkleinwoord een betekenis heeft die niet voorkomt bij zijn ongelede correlaat en evenmin volledig afleibaar is van de denotatonele en connotatonele functies van het diminutiefsuffix." In sy metasemantiese funksie onderstreep die verkleiningsvorm dus die feit dat dit in 'n bepaalde geval om figuurlike taalgebruik gaan.

Deur na iemand as 'n 'kaartmannetjie' te verwys, word die diminutief op metasemantiese vlak gebruik en dra die diminutief die oordrag van die begrip 'kartonfiguurtjie' na die persoon oor. In hierdie geval hang die metasemantiese gebruik van die diminutief ook met die depresierende funksie daarvan saam. Afrikaans het 'n aantal van hierdie neerbuigende metafore en 'n persoon kan byvoorbeeld 'n *krielhaantjie*, *kapokhaantjie* of *botterbulletjie* genoem word.

In heelwat gevalle het die diminutiefsuffiks geen eie semantiese waarde anders as om die basiswoord figuurlik te maak nie. Bakema (1998: 95) stel dit soos volg: "Het suffix signaleert dat het grondwoord niet in zijn letterlijke betekenis mag worden opgevat, maar over de aard van de figuurlijke extensie zegt het suffix niets." Die metasemantiese betekenistoepassings vloei dikwels aanvanklik voort uit die kernwaarde van verkleining, maar verkry mettertyd betekenis wat nie volledig afleibaar is van die denotatonele of konnotatonele funksies van die diminutiefsuffiks nie. 'n goeie voorbeeld daarvan is 'n *potjie* wat nie meer 'n klein pot is nie, maar 'n gereg in 'n pot. By *happie* het dit waarskynlik eers om die versterkende, ekspliserende kleinheid van die *happie* gegaan, maar later het dit die metasemantiese inhoud van 'fyn voorbereide versnaperinkies' verkry.

Ander gevalle waar die diminutief geen ander funksie het as om aan te dui dat 'n woord figuurlik gebruik word nie en dus nie in die betekenis van sy gelede korrelaat opgeneem kan word nie, is *gordyntjie* (kuifie), *graatjie* (maer meisie), *kluitjie* (gereg; leuentjie), *ystervarkie* (koekie), *pofadderjies* (gereg), *kannetjie* (seuntjie), pa se *besie* (seun), *leeubekkie* (blom), *beeskloutjie* (vetplant), *pampoentjies* (kindersiekte), *eendjies* (plant), *gansie* (plant), *heuningklokkie* (plant), *jangroentjie* (voël), en so meer.

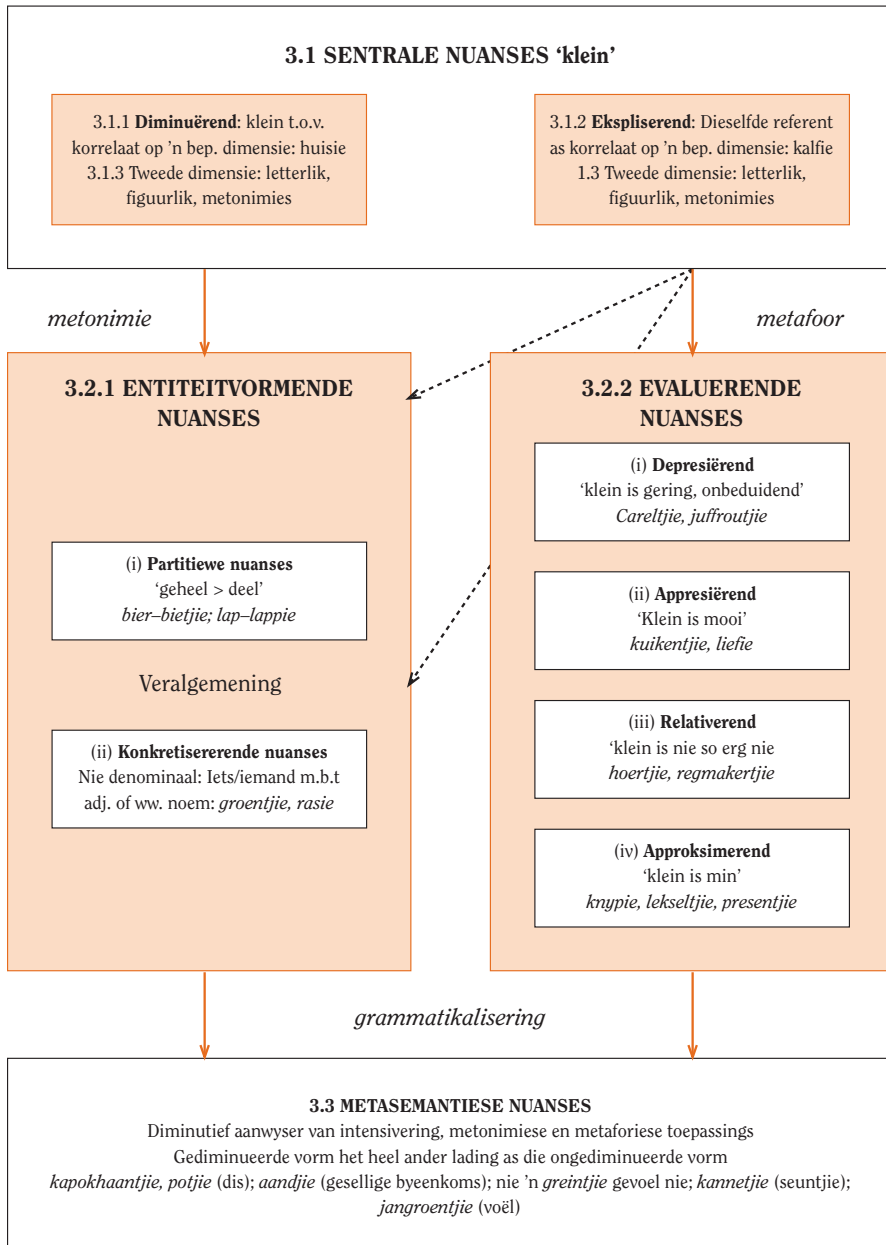
Intensiverende metasemantiese betekenistoepassing kom veral in ontkennende sinne voor, soos in *nie 'n greintjie gevoel/verstand/integriteit nie* en *nie 'n sweempie agterdog nie*, waar die ongediminueerde korrelate *grein* of *sweem* nie in hierdie kontekste kan voorkom nie. In sulke diminutiewe het die betekenis 'klein' ook op die agtergrond geraak. Die betekenis van die diminutief kan, benewens 'n eventuele metaforiese betekenis, geparafraseer word as 'heeltemal geen, volstrek nie'.

Die gebruik van die partitiewe diminutief kan maklik in metasemantiese toepassings oorgaan, soos duidelik blyk uit die volgende woorde waar daar reeds in Afrikaans 'n betekenisverskil tussen die diminutiefvorm en sy ongediminueerde korrelaat is: *aandjie* (sosiale geleentheid), *praatjie* (kort, informele toespraak) en 'n *teetjie* (uitnodiging vir tee en koek).

3.4 Samevattend

Bogenoemde samehangende betekenis-toepassings of funksies van die Afrikaanse diminutief word in die skematise voorstelling hieronder saamgevat (na die voorbeeld van Bakema, 1998: 107, se voorstelling van die Nederlandse dimunitief). Die betekenisnuanses word in die reghoeke genoem. Die vaste lyne dui op verhoudings wat sistematies voorkom en die gebroke lyne op verhoudings wat dikwels voorkom, maar nie altyd van toepassing is nie.

Skematiese voorstelling van die samehangende funksies van die diminutief

4. Vorme sonder 'n ongelede korrelaat

Vorme sonder 'n ongelede korrelaat word nie as afleidings beskou nie – al was hulle histories afleidings. Van hierdie woorde het egter wel nog 'n betekenisstruktuur wat gewoonweg inpas by die kategorieë wat hierbo beskryf is. Hieronder word verskillende aspekte net kortliks gegee.

Truuvorming: Dat sulke ongelede vorme soms as diminutiewe aangevoel word, spreek uit die feit dat daar truuvorming kan ontstaan, met ander woorde, uit die diminutief sonder 'n herkenbare ongelede korrelaat kan daar deur truuvorming een gevorm word. Die verkleinwoord kan dus die ongelede vorme vooraf gaan. 'n Interessante truuvorming kom in W.A. Hickey se boek *Twee vir 'n stuiwer* voor met die name *oom en tannie Mos* vir die mossiepaar. *Mossie* kom wel uit die Nederlandse *Mos*. Ander sootgelyke vorme is *foef* < *foefie* (EWA: uit Ndl. *foefje*); *kiek* < *kiekie*; *pluim* < *pluimpie*; *rel* < *relletjie*.

Geen moontlike ongelede korrelaat (meer) nie: Daar is vorme waar die betekenismoment 'klein' wel aangevoel kan word soos in *tinktinkie*, *tollie* (jong bees), *pennie*, *tiekie*, *duuweltjie*, *poffertjies*, *kappie*, *polfyntjies*, *sprokie*, *bessie*, *sopie*, *sloffies*, *pluisie*, *moesie*, *sysie*, *traktatjie*, *geitjie*.

Sommige kan net etimologies as diminutiewe verklaar word, soos byvoorbeeld *meisie* (Ndl. *meisje*), *muggie* (Ndl. *mug*), *wysie* (Ndl. *wijze*), *puisie* (Ndl. *puist*), *bietjie* (Ndl. *beetje*), *deuntjie* (Ndl. *deun*, straatwysie), *ertjie* (Ndl. *erwt*), *mandjie* (Ndl. *mand*), *boordjie* (Ndl. *boord*, kraag), *jellie* (uit Eng.) en *karnallie* ('klein stouterd'; uit Ndl. *kanalje*).

Uit ander tale kom dus direkte vertalings en leenvertalings wat na analogie van bestaande, gelede diminutiewe gevorm word:

Uit Engels: Verdere leenvertalings en leenwoorde uit Engels is byvoorbeeld *lipstiffie*, *sessie*, *lorrie* (Laurie het 'n lorrie ontwerp), *softie* (nie in woordeboeke), *junkie*, *kettie* (*catty*), *platejoggie* (leenvertaling: *dee jay*), *putjie* (leenvertaling: *whole*), *tamboernooientjie* (leenvertaling: *drum majorette*), *tekkie* (SA Eng.: *tackie*), *tjoekie* (geselstaal uit Eng. *chokey*), *tjommie* (geselstaal uit Eng. *chommy*) en *video speletjie* (leenvertaling *video game*).

Uit Nederlands is daar nog vele, soos byvoorbeeld: *foelie*, *kraffie* (Ndl. *karaf*), *tameletjie* (vervorming uit *tablette*), *toktokkie* (uit Ndl. *tok*), *rissie* (Ndl. *risje*), *tamatie* (gewestelike Ndl. *tomate*), *jakkie* (Ndl. *jakke*), *bakkie* (Ndl. *bakje*, *huurvoertuig*), *bloedjie* (Ndl. *bloedje*, iemand wat armoedig en gehawend uitsien), *mombakkies* (Ndl. *mom* en *bakkes*), *pokkies* (Ndl. *pocke*), *staaltjie* (Ndl. *staaltje*), *strokie* (*strookje*), *uintjie* (uit verouderde Ndl. *uintje* 'klein ui').

Uit Afrikatale: *tollie* (Zulu: *ithole*), *kwankie* (gekastreerde bul, uit Xhosa *ikhwange*), *njammies* ('regtig' uit Nguni *yinyaniso*)

Uit Khoi: trassie (Khoi *tarra* = vrou)

Uit Malies: borrie (uit Maleis *boreh*), paaiboelie (uit Maleis *boelai*)

Uit Portugees: *ramkiekie* (*ramkie* uit Portugees *rabequina*)

5. Diminutiewe in idioome

Met die semantiese moontlikhede wat die diminutief bied, is dit voor die hand liggend dat daar baie idioome en vaste uitdrukkings met diminutiewe sal bestaan. In die meeste gevalle word die diminutiewe in 'n figuurlike sin gebruik met die gewone funksies van die diminutief soos in par. 3 uiteengesit is.

alle bietjies help; 'n voëltjie hoor fluit; aartjie na sy vaartjie, die arme bloedjie; ou bok lief 'n groen blaartjie; met 'n kluitjie in die riet wegstuur; 'n broertjie dood hê aan; elke diertjie het sy plesiertjie; in iemand se goeie boekies wees; 'n nuwe blaadjie omslaan; 'n appeltjie met iemand te skil hê; iemand aan 'n lyntjie hou; pens en pootjies; 'n kappie maak; gaan jou blikkies; voetjie-voetjie speel, 'n handjie gee, het nie al sy varkies nie; wil 'n woordjie met jou hê, waar 'n rokie is, is 'n vuurtjie; 'n kykie in sy probleme, kaatjie van die baan; hutjie en mutjie opeet; pens en pootjies; skreeubalie; en so meer.

6. Die diminutief in komposita

By die vorming van komposita speel diminutiewe verskillende semantiese rolle, maar steeds soos vir die gewone diminutiewe hierbo in Figuur 1 uiteengesit. Die voorbeelde hieronder is ingedeel volgens die beskrywings in *Etimologiese woordeboek van Afrikaans* (EWA) (2003), wat deeglike morfologiese en semantiese beskrywings van verkleinwoorde gee.

Verkleining as laaste lid:

By samestellende samestellings word die hele samestelling gediminueer, soos in *aptywekkertjie*: samestellende afleiding met *-er* plus *-tjie*

Ander: *kurktrekkertjie*; *opkikkertjie*, *stoftrappertje*, *stofpoepertjie*, *tromspelertjie*, *boomsingertjie*, *wegkruipertjie*.

In die volgende gevalle is daar semantiese spesialisasie en die hele woord 'n diminutief: *southappies*, *mooipraatjies*, *krimpvarkie*, *eenbeentjie*, *Klaasvarkie*, *Rooikappie*, *toebroodjie* (nie 'n klein *toebrood nie), *worsbroodjie*, *bloedliggaampie*, *graanvlokkie*, *rooiborsie*, *suikerbekkie* en *dikbekkie* (soorte voëls).

Verkleining as eerste lid van komposita

Eerste deel 'n vormvaste diminutief:

Kempen (1969: 490) gee 'n lang lys uit ongeveer 80 van hierdie tipies vorme wat hy opgeteken het. Sommige van hierdie vorme is *rosyntjiekissie*, *ertjepit*, *kakieklere*, *foefieslide*, *bossietee*, *tielikedraai*, *moffiemaniere* en *vuurhoutjiedosie*. Kempen merk ook tereg op dat nuutvorminge na analogie van hierdie tipe vorming baie moontlik is.

Nievaste diminutief as eerste deel:

Daar is wel baie van hierdie tipe vorminge soos

lemmetjiesdraad, hondjiekos, voëltjehok (nie in woordeboeke), apiesdoring, klontjiespap, tolletjiesstoel, soetjiespoep, kolletjiesrok, lappieskombers, strepiesbroek, strepieskode, paaltjiesheining, spuitjieskool, pakkiestrein, mannetjiesvroumens, hartjiesdag, liedjiesanger, Potjieslatyn, Blikkiesdorp, kommetjiesgatmuishond, vrotjielief, valletjiesrok, kantjiesrok, nonnetjiesuil, blokkiesraaisel, mannetjiesoep, lappieskombers, matjiesgoed, potjiekos, potjierol, rammetjie-uitnek, stokkiesdraai

Net die tweede lid is is gediminueer

komputerspeletjie ('n speletjie wat op die komputer gespeel word), vroetelpappie, vroetelvarkie, suigstokkie ('n stokkie waaraan mens suig); aartappelskyfie (samestelling uit *aartappel* en *skyfie*), grondboontjie, bloublasie, jammerlappie, krimpvarkie, laatlammetjie, sing-singertjie, skemerkelkie, skommeldrankie, stootwaentjie, trapsuutjies, waterblommetjie, worsbroodjie, bliksoldaatjie ('n soldaatjie van blik)

Iteratiewe: *sakkie-sakkie, boetie-boetie* en *voetjie-voetjie*

Die emotiewe *ie* by reduksie-afleidings

Daar is baie van hierdie tipe vervorminge (vgl. Combrink, 1990: 73-74). Enkeles is
Volkswagen > volksie; bergslaper > bergie, onderwyser > onnie, professor > proffie,
moedertjie > moekie; terroris > terrie, kamermaat > kammie

Dubbeldiminutief: In die algemene omgangstaal (en op 'n groot skaal by die Griekwas; vgl. Jenkinson, 1986b: 24-25) kom dubbeldiminutiewe dikwels voor. Hierdie emotiewe vome soos *huisietjie, kousietjies* en *rokkietjie* funksioneer fonologies en semanties netsoos ander dimunitiewe.

7. Samevattend

Die Afrikaanse dimunitief is 'n grammatikale verskynsel wat op verskeie vlakke kompleksiteit vertoon. Dit is eerstens kompleks in dié sin dat daar vier morfonologies reëlmatige variante voorkom, naamlik [i], [pi], [ici] en [ci]. Verder kom [is] en [i] in emotiewe taalgebruik voor.

Andersyds het diminutiewe op semantiese vlak 'n ryk samehangende polisemiese struktuur, soos in die skematiese voorstelling in paragraaf 3.4 aangetoon. Die dimunitief het verskillende funksies op denotasionele gebied, dus op verskillende vlakke verwysend na 'n klein eksemplaar, op konnotasionele vlak, dus waar metafoor en sprekeroordeel of affek 'n rol speel, en op metasemantiese vlak, waar die verband tussen die ongediminueerde vorm en die diminutief nie duidelik is nie, maar metonimie en metafoor die primêre rol speel. Diminutiewe lê dus op 'n skaal van sentrale betekenistoepassings van 'klein' tot by perifere vorme waar die betekenisaspek 'klein' op die agtergrond geraak het. Betekenisnuanses op die semantiese graadskaal kan oorvleuel en saam voorkom.

Alle diminutiewe wat voorkom in idiome, komposita, iteratiewe, reduksie-afleidings en die dubbeldiminutief, kan binne die genoemde nuanses van die dminuief tuisgebring word. Selfs leenvertalings, leenwoorde en ander vorme wat nie (meer) 'n ongediminueerde korrelaat het nie, kan semanties nog onder die nuanses tuisgebring word.

Die Afrikaanse diminutiefvorme kan duidelik nie binne vaste kompartemente gekategoriseer word nie; maar net volgens die werklike verbandhoudende semantiese nuanses.

VERWYSINGSGLYS

Afkortings vir woordeboeke:

EWA (Cloete, Jordaan, Liebenberg & Lubbe)

GW (*Groot Woordeboek / Major Dictionary*)

HAT (Odendal and Gouws)

NW (Du Plessis)

VAW (Labuschagne & Eksteen)

WAT (*Woordeboek van die Afrikaanse Taal*)

WNT (*Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal*)

Aronoff, M. 1976. *Word formation in Generative Grammar*. Cambridge/London: The MIT Press. (Linguistic Inquiry Monographs 1)

- Bakema, Peter. 1998. Het verkleinwoord verklaard. Een morfosemantiese studie over diminutieven in Nederlands. Ongepubliseerde proefskrif aan die Universiteit van Leuven.
- Bresler, G.C. 1967. Die ontwikkeling van die verkleinwoordjie in Afrikaans. Ongepubliseerde MA-verhandeling aan die Universiteit van Pretoria.
- Cloete, A.E., Jordaan, A., Liebenberg, H.C. & Lubbe, H.J. 2003. *Etimologiese Woordeboek van Afrikaans* (EWA). Stellenbosch: Buro van die WAT.
- Coetzee, Anna E. 1992[1985]. *Fonetiek*. Pretoria: Academica.
- Combrink, Johan. 1974. Soek: Afrikaanse fleksie. Pp. 21-30 in *Taalkunde – 'n Lewe. Studies opgedra aan prof. Dr. W. Kempen by geleentheid van sy 65ste verjaardag*. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers Bpk.
- Combrink, J.G.H. 1990. *Afrikaanse Morfologie: Capita Exemplaria*. Pretoria: Academica.
- De Bruto, H.F. & Wissing, D.P. 1979. *Aspekte van 'n Afrikaanse TG-Fonologie*. Durban: McGraw-Hill.
- Den Besten, Hans. 2000. De diminutief in het Afrikaans: Kloeke, Scholtz en Ponelis opnieuw beskouwd. Pp. 7-39 in J.B. Berns & J. van Marle (reds.), *Overzees Nederlands*. Amsterdam: Meertens Instituut.
- Du Plessis, Madaleine. 1999. *Nuwe Woorde / New Words* (NW). Kaapstad: Pharos.
- Groot Woordeboek / Major Dictionary*. 1997[1926]. 14e uitgawe. Kaapstad: Pharos.
- Hoge, J. 1932. Ondersoekings oor die gebruik van die verkleinwoord in Afrikaans. *Annale van die Universiteit van Stellenbosch* jrg. X, Reeks B.
- Jenkinson, A.G. 1986a. Die diminutief in Afrikaans: 'n Morfologiese kaleidoskoop. Deel 1. *SA Tydskrif vir Taalkunde* 4/2: 39-62.
- Jenkinson, A.G. 1986b. Die diminutief in Afrikaans. Deel 2. *SA Tydskrif vir Taalkunde* 4/3: 13-46
- Kempen, W. 1940. *Die verkleinwoord in Afrikaans*. Kaapstad: Nasionale Pers Beperk.
- Kempen, W. 1969[1962]. *Samestelling, afleiding en woordsoortlike meerfunksionaliteit in Afrikaans*. (Tweede hersiene druk van *Woordvorming en Funsiewisseling in Afrikaans*, 1962.) Kaapstad: Nasou.
- Kloeke, G.G. *Herkomst en groei van het Afrikaans*. Leiden: Universitaire Pers Leiden.
- Labuschagne, F.J. & L.C. Eksteen 2000. *Verklarende Afrikaanse Woordeboek*. Agste hersiene uitgawe. Kaapstad: Pharos.
- Odendal, F.F. & Gouws, R. 2002. *Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal*. Johannesburg: Perskor.
- Ponelis, F.A. 1979. *Afrikaanse Sintaksis*. Pretoria: J.L. van Schaik.
- Ponelis, F.A. 1988. Historiese verband van die Afrikaanse diminutiefvorm. *Tydskrif vir Gesesteswetenskappe* 28: 311-326.
- Schultink, H. 1974. Dubbeldiminutieven in het Afrikaans en transformeel-generative taalbescrijwing. Pp. 105-109 in *Taalkunde – 'n Lewe. Studies opgedra aan prof. Dr. W. Kempen by geleentheid van sy 65ste verjaardag*. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers Bpk.
- Schultink, H. 1979[1961]. Produktiviteit als morfologies fenomeen. Pp. 47-62 in G.E. Booij (red.), *Morfologie van het Nederlands*. Nederland: Huisaandedriegrachten.
- Senekal, H.E.J., Ponelis, F.A. en De Klerk, W.J. 1972. *Die Patroon van Afrikaans*. Johannesburg: Afrikaanse Pers-Boekhandel.
- Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal* (WNT). Utrecht/Antwerpen: Van Dale Lexicografie.
- Visser, A.J.J. 1976. Gebruiksomstandighede van die verkleinwoord in Afrikaans. *Tydskrif vir tegniese en beroepsonderwys*, Junie 1976.
- Wissing, D.P. 1972. *Fonologie en Morfologie van die Simplekse Selfstandige Naamwoord in Afrikaans. 'n Transformasioneel-Generatiewe Beskrywing*. Amsterdam: Buiten & Schipperhijn.
- Woordeboek van die Afrikaanse Taal* (WAT). Stellenbosch: Buro van die WAT.

Anna Coetzee is professor in Afrikaanse Taalkunde by RAU. Die beskrywing van fonologiese, morfologiese en semantiese sisteme van Afrikaanse taalverskynsels is vir jare haar spesialiteit.

Prof. Anna Coetzee
Departement Afrikaans
RAU
Posbus 524
Auckland Park 2006
aec@rau.ac.za

Joan Kruger se jarelange ondervinding as joernalis het haar belangstelling in woorde en hulle betekenis gaande gemaak. Op die oomblik is sy redaksionele hoof van New Media Publishing.

Dr. Joan Kruger
New Media Publishing
Posbus 440
Groenpunt 8051
jkruger@newmediapub.co.za